

Економіка

УДК 336.71:330.131.7

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15614533>

Вплив глобальних фінансових криз на стійкість банківських установ

Свистун Андрій Олександрович,

кандидат економічних наук, член Наглядової ради, АТ «Сенс Банк»,
м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-2185-2248>

Ухналь Наталія Миколаївна,

доктор філософії з економіки, завідувач науково-організаційного відділу,
Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління»,
м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-8562-9355>

Пистогов Євгеній Анатолійович,

аспірант, Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового
управління», м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0004-4422-6914>

Прийнято: 25.05.2025 | Опубліковано: 07.06.2025

Анотація. Актуальність дослідження зумовлено зростанням кількості глобальних фінансових потрясінь, що формують нові виклики для банківського сектора, знижують ефективність традиційних моделей управління ризиками та потребують глибокого перегляду шляхів забезпечення фінансової стійкості. **Мета** дослідження полягає в узагальненні впливу глобальних фінансових криз на рівень стійкості банківських установ з урахуванням змін у структурі ризиків, умов регуляторного середовища та

формування інституційних практик антикризового управління, зокрема у розробленні практичних рекомендацій щодо підвищення стабільності банків у довгостроковій перспективі. **Методологія** дослідження ґрунтується на застосуванні системного аналізу динаміки базових показників фінансової стійкості банків у кризових умовах, методів порівняльного аналізу регуляторної політики, сценарного моделювання ризиків та оцінювання структурних змін у бізнес-моделях банків під впливом кризових подій. Використано офіційні статистичні дані, аналітичні звіти та нормативно-методичні документи міжнародних і національних регуляторів. **Результати** дослідження відображають наявні зміни в практиках управління капіталом, ліквідністю та зобов'язаннями банківських установ у кризові періоди. Досліджено трансформацію моделей регуляторного нагляду, зокрема під впливом стандартів Базель III, використання супервізорних технологій (SupTech), послаблення нормативних вимог в умовах воєнного стану. Проаналізовано динаміку капіталізації, частки проблемних активів, коефіцієнта покриття ліквідності та змін у структурі фондування. **Висновки** дослідження підтверджують, що забезпечення стійкості банківських установ вимагає не лише нормативного посилення, а й зміни організаційної культури управління ризиками, охоплюючи диверсифікацію джерел прибутку, оновлення підходів у здійсненні портфельного менеджменту та розбудову внутрішніх антикризових механізмів. Доведено, що ефективна стійкість формується через поєднання макропруденційного нагляду та стратегічного прогнозування. Перспективи подальших досліджень полягають у моделюванні інтегрального індексу стійкості банків, вивченні ефективності цифрових супервізорних інструментів та розробленні універсальних адаптивних моделей функціонування банків у фазах затяжної нестабільності.

Ключові слова: фінансова стійкість, банківський нагляд, кризове регулювання, SupTech-технології, ризик-менеджмент, капітальні буфери, ліквідність банків.

The impact of global financial crises on the stability of banking institutions

Andrii Svystun,

PhD in Economics, Member of the Supervisory board, JSC Sense Bank,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-2185-2248>

Nataliia Ukhna,

Ph.D. in Economics, Head of the Scientific and Organizational Department,
State Educational and Scientific Institution «Academy of Financial Management»,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-8562-9355>

Yevhenyi Pystohov,

Postgraduate, State Educational and Scientific Institution «Academy of
Financial Management», Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0004-4422-6914>

Abstract. The study's relevance is determined by the growing frequency and scale of global financial shocks, which pose new challenges for the banking sector, reduce the effectiveness of traditional risk management models, and require a profound revision of approaches to ensuring financial stability. The **purpose** of the study is to generalize the impact of global financial crises on the resilience of banking institutions, taking into account changes in risk structures, regulatory environments, and the formation of institutional anti-crisis practices, as well as to develop practical recommendations for enhancing the long-term stability of banks. The **research methodology** applies a systems approach to analyzing the dynamics

of key indicators of banks' financial resilience under crisis conditions, comparative analysis of regulatory policies, risk scenario modeling, and examination of structural changes in banks' business models under the influence of crisis events. Official statistical data, analytical reports, and regulatory documents from national and international supervisory bodies were used. The **study results** reflect observed changes in approaches to managing banking institutions' capital, liquidity, and liabilities during crisis periods. The transformation of regulatory oversight models was examined, particularly under the influence of Basel III standards, supervisory technology (SupTech) use, and the temporary softening of regulatory requirements during martial law. The dynamics of capitalization, the share of non-performing loans, the liquidity coverage ratio, and changes in the funding structure were analyzed. The **study's conclusions** confirm that ensuring the resilience of banking institutions requires regulatory strengthening and a transformation of organizational risk management culture, including diversification of income sources, revision of portfolio management, and development of internal crisis response mechanisms. It has been proven that effective resilience is formed through integrating macroprudential supervision and strategic forecasting. Prospects for further research include modeling an integral index of banking resilience, evaluating the effectiveness of digital supervisory tools, and developing universal adaptive models for banking operations under prolonged instability.

Keywords: financial resilience, banking supervision, crisis regulation, SupTech technologies, risk management, capital buffers, bank liquidity.

Постановка проблеми. Глобальні фінансові кризи є одними з найдеструктивніших явищ для світової економіки, що мають тривалий негативний вплив на стабільність банківських установ. Цей процес не обмежується лише періодами загострення, а часто зумовлює довготривалі системні зміни в архітектурі фінансових ринків, банківському регулюванні та

механізмах управління ризиками. Попри накопичений досвід подолання наслідків кризових потрясінь, питання стійкості банків є надзвичайно актуальним у зв'язку з глобалізацією фінансових потоків, зростанням взаємозалежності економік та появою нових ризиків, пов'язаних із цифровізацією, кіберзагрозами та зміною регуляторного середовища. Проблема збереження фінансової стійкості банківських установ в умовах глобальних потрясінь охоплює не лише суто економічні аспекти, а й комплекс питань, пов'язаних з інституційною спроможністю систем нагляду, ефективністю механізмів стрес-тестування та здатністю банків до адаптивного управління капіталом і ліквідністю.

З наукового погляду ця проблема є основною для розуміння трансформаційних процесів у фінансовому секторі та формування стійких моделей функціонування банків у довгостроковій перспективі. Водночас вона має виразний прикладний вимір, оскільки безпосередньо стосується завдань підвищення надійності фінансової системи, запобігання банкрутству системно важливих установ і вдосконалення регуляторної політики. У контексті сучасних викликів значущим є розроблення інструментарію для раннього виявлення системних дисбалансів, моделювання сценаріїв кризових ситуацій та впровадження адаптивних стратегій управління фінансовою стабільністю. Таким чином, дослідження впливу глобальних фінансових криз на стійкість банківських установ поєднує теоретичний інтерес із критично важливими завданнями фінансової безпеки як на національному, так і на міжнародному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження щодо впливу глобальних фінансових криз на стійкість банківських установ охоплюють чотири основні змістові напрями.

Перший напрям зосереджено на аналізі загальних трансформацій фінансової стабільності банків під впливом глобальних фінансових тенденцій.

Дослідники В. М. Березовик, А. О. Свистун і Т. Г. Хмеловський [1] акцентують на необхідності оновлення стратегій ризик-менеджменту у відповідь на нестабільність зовнішніх ринків з урахуванням підвищення макрофінансових ризиків для України. Науковиці М. Балицька й А. Ткаченко [2] розглядають інституційну роль Національного банку України як регулятора, здатного забезпечити баланс між стабільністю та адаптивністю банківської системи. Авторки Н. Данік і А. Татко [3] пропонують багаторівневу практику вдосконалення механізмів забезпечення фінансової стабільності з монетарними, пруденційними та організаційними складниками. Вчена В. І. Варцаба [4], досліджуючи наслідки пандемії, наголошує на нерівномірному впливі кризи на різні типи банків і обґрунтовує необхідність адаптивних моделей стабілізації. У межах цього напрямку подальші дослідження доцільно спрямувати на формалізацію зв'язку між характером зовнішніх шоків і внутрішніми моделями стійкості банків.

Другий напрям зосереджено на аналізі регуляторної адаптації банківської системи до глобальних викликів. Авторки О. Дудукалова і Г. Матвієнко [5] досліджують імплементацію норм Базель III, наголошуючи на вимогах до капіталу і ліквідності в умовах фінансової нестабільності. Дослідниця Д. Шкуропадська [6] аналізує механізми забезпечення стійкості банків у період COVID-19, акцентуючи на ролі цифрової трансформації у забезпеченні операційної безперервності. Науковиці О. Б. Садура та А. А. Підгайна [7] розглядають адаптації моделей оцінки ризиків у контексті воєнного стану, підкреслюючи потребу в переосмисленні практик фінансової звітності та резервування. Вчені Н. Мостовенко і Н. Чиж [8] обґрунтовують необхідність впровадження антикризового управління на рівні внутрішніх процедур банків, зокрема шляхом побудови сценарних стратегій. У цьому напрямі доцільно дослідити ефективність національних регуляторних практик у порівнянні з міжнародними стандартами.

Третій напрям охоплює закордонні порівняльні дослідження щодо впливу фінансових криз на стабільність банківських систем. Дослідники Б. А. Кусі, Дж. А. Форсон, Е. Аду-Дарко та Е. Агблойор (B. A. Kusi, J. A. Forson, E. Adu-Darko & E. Agbloyor) [9] на основі панельних даних доводять, що жорсткі капітальні вимоги можуть знижувати чутливість банків до глобальних потрясінь. Науковці Х. Кім, Дж. А. Батте та Д. Риу (H. Kim, J. A. Batten & D. Ryu) [10] зазначають позитивний вплив фінансової диверсифікації на зменшення ризику під час криз в країнах ОЕСР. Автори М. Елнахасс, В. К. Трінь і Т. Лі (M. Elnahass, V. Q. Trinh & T. Li) [11] аналізують вплив пандемії на глобальні банківські баланси, особливо в контексті кредитних втрат та зменшення довіри до фінансових установ. Учені Х. Нтармах, Ю. Конг і М. Кобіна Г'ян (H. Ntarmah, Y. Kong & M. Kobina Gyan) [12] вивчають розвинені країни та доводять, що банківська стабільність тісно пов'язана з макроекономічною сталістю. Подальші дослідження у цьому напрямі мають бути зосереджені на виявленні регіональних особливостей реагування банків на глобальні кризи та побудові моделей фінансової резистентності.

Четвертий напрям досліджень стосується механізмів втрати й відновлення стабільності банків у періоди криз. Дослідники Дж. Бішоф, К. Лаукс і К. Лойц (J. Bischof, C. Laux & C. Leuz) [13] розглядають прозорість фінансової звітності як чинник, що сприяє ранньому виявленню проблем і зміцненню довіри до банків у кризових умовах. Автори А. Суфі та А. М. Тейлор (A. Sufi & M. Taylor) [14] у межах оглядового дослідження класифікують типи фінансових криз, виокремлюють фазову динаміку та розглядають структурні зміни банківських бізнес-моделей як адаптивну відповідь на кризи. У цьому напрямі перспективним є розширення емпіричних досліджень щодо ефективності моделей розкриття інформації, механізмів реструктуризації та ролі управління ризиками в умовах післякризового відновлення.

Таким чином, науковий дискурс із проблематики впливу глобальних фінансових криз на банківську стійкість розвивається у напрямках аналізу структурних змін у фінансуванні, вдосконалення регуляторної архітектури, вивчення міжнародного досвіду та формування антикризових стратегій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість досліджень щодо впливу фінансових криз на банківський сектор, низка важливих аспектів залишається недостатньо опрацьованою. Зокрема, не розкрито комплексну еволюцію банківських бізнес-моделей під впливом нестандартних кризових чинників, як-от пандемія чи воєнний стан; потребує дослідження адаптивність регуляторних практик до надзвичайних обставин; методології стрес-тестування не здатні до імітації багатofакторних ризиків; емпірична база часто не охоплює довгострокову динаміку фінансової стійкості. Такі прогалини знижують ефективність як теоретичних узагальнень, так і практичних рішень, що застосовуються регуляторами та банками в умовах криз.

Запропоноване дослідження спрямовано на подолання цих обмежень через системну оцінку змін у бізнес-стратегіях банків, порівняльний аналіз наглядових моделей у кризовий період, поглиблене вивчення фінансових індикаторів на основі статистики та формулювання нових практик ризик-менеджменту. Результати дослідження дають змогу поглибити наукове розуміння взаємозв'язку між регуляторним середовищем і стійкістю банків та створити практичну основу для розроблення адаптивних стратегій функціонування банківських установ у фазах системної нестабільності.

Формулювання цілей статті (визначення завдань). Мета статті – проаналізувати вплив глобальних фінансових криз на стійкість банківських установ з урахуванням змін у регуляторному середовищі, структури ризиків та практик антикризового управління, зокрема розробити науково

обґрунтовані рекомендації щодо посилення фінансової стабільності банків у періоди системних потрясінь.

Для досягнення цієї мети сформульовано такі завдання:

1. Проаналізувати вплив глобальних фінансових криз на еволюцію банківських бізнес-моделей та динаміку базових показників фінансової стійкості банків, охоплюючи капіталізацію, ліквідність, якість активів та структуру зобов'язань.

2. Дослідити трансформацію моделей банківського регулювання та нагляду в умовах системних фінансових потрясінь з урахуванням досвіду криз 2007–2009 років, пандемії COVID-19 та воєнного стану в Україні, зокрема міжнародних вимог Базельського комітету.

3. Виявити основні проблеми забезпечення стійкості банківських установ в умовах кризи та розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення інструментів фінансового нагляду, ризик-менеджменту та антикризового управління в довгостроковій перспективі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобальні фінансові кризи кардинально змінюють стратегічні орієнтири банківських установ, спричиняючи переосмислення традиційних бізнес-моделей та адаптацію до нових умов функціонування. У періоди до- та післякризового розвитку змінюються джерела прибутковості, практики кредитного ризику, оцінювання ліквідності та рівень готовності до стресових сценаріїв. Традиційна модель, орієнтована на активну кредитну експансію та короткострокову прибутковість, поступається місцем більш консервативним і диверсифікованим методам. Визначальними у формуванні нової банківської поведінки є досвід глобальної кризи 2007–2009 років, пандемії COVID-19 та виклики, пов'язані із повномасштабним вторгненням в Україну, що виявили вразливість навіть найбільш капіталізованих банківських систем (табл. 1).

Таблиця 1

Основні трансформації банківських бізнес-моделей під впливом глобальних
фінансових криз

Компонент бізнес-моделі	Зміни під впливом криз	Очікуваний ефект для стійкості банку
Кредитна політика	Зміщення акценту зі зростання обсягів кредитування на зважений аналіз ризиків позичальників	Зменшення частки проблемної заборгованості
Інвестиційна стратегія	Відмова від високоризикових інструментів, переорієнтація на інвестиції в державні цінні папери та ESG-активи (Environmental, Social, and Governance)	Підвищення ліквідності та довгострокової стабільності
Управління ризиками	Впровадження інтегрованих систем контролю, стрес-тестування, сценарного аналізу	Підвищення готовності до непередбачуваних зовнішніх шоків
Структура прибутковості	Зменшення частки доходів від ризикованих операцій, зростання ролі комісійних та цифрових послуг	Стабілізація доходів та зниження волатильності прибутку
Географічна і галузева диверсифікація	Вихід з нестабільних ринків, переорієнтація на внутрішній сегмент або надійні юрисдикції	Зменшення впливу зовнішніх геополітичних ризиків

Джерело: сформовано авторами на підставі [2; 7, с. 26; 10, р. 95-96]

Після кризи 2007–2009 років більшість великих банківських установ почали переосмислювати стратегії розвитку шляхом відмови від агресивного кредитування без забезпечення та переході до моделі виваженого зростання. Зокрема, банки США й Західної Європи скоротили обсяги іпотечного кредитування та активізували політику резервування під неповернення [10, р. 96]. Після пандемії COVID-19 і особливо після початку повномасштабного вторгнення в Україну акценти змістилися на короткострокову ліквідність, обережну роботу з корпоративними позичальниками та розвиток цифрових сервісів для зменшення операційних витрат.

Зокрема, ПриватБанк у 2024 році продемонстрував рекордний прибуток до оподаткування у розмірі 81 млрд грн і чистий прибуток 40,1 млрд грн, що частково стало наслідком переорієнтації банку на комісійні цифрові сервіси та зниження частки ризикованих активів [15]. Райффайзен Банк в Україні у 2023

році отримав чистий прибуток 4,8 млрд грн, майже утричі більше ніж у 2022-му, що свідчить про ефективне управління активами й концентрацію на клієнтах зі стабільним валютним потоком та надійною структурою застави [16].

У сфері інвестування банки активно викупували військові облігації. Станом на 1 січня 2025 року їхній загальний портфель, що належав фізичним і юридичним особам, становив 171,4 млрд грн – майже вдвічі більше, ніж на початку 2024 року. Це є свідченням переорієнтації інвестиційної стратегії банків у бік державних інструментів для підтримки макрофінансової стабільності [17].

Управління ризиками трансформується від формального виконання нормативів до створення внутрішніх систем стрес-аналізу, що враховують геополітичні сценарії, втрати інфраструктури, логістичні обмеження та ризики ділової репутації. Водночас зростає важливість галузевої диверсифікації: банки, що до 2022 року були сконцентровані на високоризиковому споживчому кредитуванні, зазнали суттєвих втрат, тоді як установи з більш збалансованим портфелем (зокрема з часткою аграрного, медичного та ІТ-секторів) демонструють стійкі фінансові результати.

Після фінансової кризи 2007–2009 років, пандемії COVID-19 та введення воєнного стану в Україні моделі банківського регулювання та нагляду зазнали суттєвих трансформацій. Це засвідчило недосконалість наявних регуляторних практик, що зумовило необхідність їхнього перегляду та адаптації до нових викликів (табл. 2).

Таблиця 2

Етапи трансформації банківського регулювання під впливом глобальних криз

Період і криза	Основні нововведення в регулюванні	Результати та особливості впровадження
----------------	------------------------------------	--

2007–2009, глобальна фінансова криза	Базель III: капітальні буфери, коефіцієнт левериджу, стандарти ліквідності	Зміцнення капіталу банків, уніфікація міжнародних стандартів
2020–2021, пандемія COVID-19	Регуляторна гнучкість, тимчасове пом'якшення вимог, цифровізація нагляду	Підтримка кредитування, прискорення переходу до SupTech
2022–2025, воєнний стан в Україні	Пріоритет внутрішньої стабільності, обмеження валютного ризику, спрощені вимоги до резервів	Збереження функціональності системи, підтримка обороноздатності економіки

Джерело: сформовано авторами на підставі [1; 2; 5; 6, с. 154-155; 9, р. 249]

У відповідь на фінансову кризу 2007–2009 років було розроблено оновлений Базель III — комплекс глобальних регуляторних реформ, запропонованих Базельським комітетом з банківського нагляду (Basel Committee on Banking Supervision), що функціонує при Банку міжнародних розрахунків (BIS — Bank for International Settlements). Основні нововведення охоплювали підвищення мінімальних вимог до капіталу, запровадження буферів капіталу, коефіцієнта левериджу, зокрема двох основних показників ліквідності: коефіцієнта покриття ліквідності (Liquidity Coverage Ratio - LCR) та коефіцієнта стабільного чистого фінансування (Net Stable Funding Ratio - NSFR) [18].

Під час пандемії COVID-19 регулятори по всьому світу виявили необхідну гнучкість, запровадивши тимчасове пом'якшення нормативних вимог, зокрема дали змогу банкам використовувати капітальні буфери для підтримки кредитування в реальному секторі економіки. Крім того, було прискорено впровадження супервізорних технологій (Supervisory Technology - SupTech), що передбачають використання цифрових інструментів для автоматизованого збору, оброблення та аналізу наглядової інформації в реальному часі. Дослідження на основі даних Центрального банку Бразилії показало, що впровадження SupTech сприяло виявленню невідповідностей у

звітності банків та зменшенню ризикового кредитування, особливо щодо менш кредитоспроможних позичальників [19].

З початком повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році НБУ адаптував регуляторну політику до умов глибокої економічної турбулентності [3, с. 4]. Було введено жорсткі обмеження на валютні операції, впроваджено тимчасове скасування нормативів з обов'язкового резервування для підтримки ліквідності банків, зокрема посилено контроль за якістю активів і надано пріоритет кредитуванню критично важливих секторів: оборонного, енергетичного та аграрного. Водночас регулятор акцентував на підтримці платоспроможності банківської системи, безперервності фінансових послуг та фінансуванні державного бюджету через внутрішній борговий ринок [20].

Ці трансформації визначають відхід від жорсткого універсалізму в банківському регулюванні до моделі адаптивного, функціонально орієнтованого нагляду. Сучасне регулювання зберігає базові принципи стабільності, закладені у Базель III, але при цьому враховує унікальні виклики кожної кризи та національні особливості реалізації політики фінансової безпеки [5].

Глобальні кризові явища істотно вплинули на динаміку основних показників фінансової стійкості банків. У періоди системних потрясінь банківські установи стикаються зі збільшенням кредитного ризику та ризику ліквідності, порушенням ланцюгів фінансування, падінням довіри вкладників і зростанням витрат на залучення ресурсів. Ці процеси безпосередньо позначаються на капіталізації, ліквідності, якості активів та структурі зобов'язань, змушуючи банки переходити до захисних стратегій і переглядати стратегії управління ризиками. Кризові випадки призводять до стрімкої деградації окремих показників у короткостроковій перспективі, але водночас стають каталізаторами системних змін у практиках управління фінансовою стійкістю. Аналіз динаміки цих параметрів дає можливість ідентифікувати

слабкі місця банківської системи, спрогнозувати потенційні уразливості та сформувати інституційні механізми реагування на майбутні потрясіння (табл. 3).

Таблиця 3

Вплив глобальних криз на основні показники фінансової стійкості банків

Показник	Типова динаміка під час криз	Системне значення для банківської стійкості
Капіталізація	Зниження через збитки, переоцінку активів та втрати портфеля	Визначає здатність банку покривати неочікувані втрати
Ліквідність	Погіршення внаслідок відтоку депозитів і скорочення доступу до міжбанківського фінансування	Забезпечує платоспроможність у короткостроковому періоді
Якість активів	Зростання частки NPL, провізії, реструктуризації	Впливає на дохідність, потребу в резервуванні та стабільність
Структура зобов'язань	Збільшення частки короткострокових і дорожчих джерел фінансування	Формує вразливість до ринкових шоків та відтоку ресурсів
Показник	Типова динаміка під час криз	Системне значення для банківської стійкості

Джерело: сформовано авторами на підставі [1; 2; 4, с. 108-110; 8; 14, р. 295]

У практичному вимірі вплив глобальних кризових подій на основні показники фінансової стійкості банків проявляється у формі одночасного шокового навантаження на всі елементи балансу. Насамперед суттєво знижується капіталізація банків внаслідок переоцінки фінансових інструментів, втрат за кредитними портфелями та зростання вартості ризику. Це зменшує буферну здатність установ поглинати майбутні збитки й створює тиск на нормативи достатності капіталу. Погіршення ліквідності зазвичай викликане відпливом депозитів, обмеженим доступом до міжбанківського фінансування та консервативною поведінкою вкладників. У відповідь банки

скорочують нове кредитування та акумулюють ліквідні активи, що негативно впливає на прибутковість.

Якість активів погіршується унаслідок зростання частки простроченої заборгованості, необхідності реструктуризації кредитів та втрати контролю за заставним майном. Це обумовлює додаткові витрати на формування резервів і посилює тиск на капітал [14, р. 335]. Крім того, кризи порушують структуру зобов'язань: банки змушені збільшувати частку короткострокових і дорожчих ресурсів, що підвищує чутливість до змін процентних ставок і скорочує горизонт прогнозованого фінансування. За таких умов зростає значення систем управління активами та пасивами, здатності до оперативної перебудови балансу та підтримання довіри кредиторів і клієнтів. Таким чином, вплив криз на фінансову стійкість є багатовимірним і потребує скоординованих дій з боку банків, регуляторів і учасників фінансового ринку.

У сучасних умовах глобальної економічної нестабільності значущим є аналіз динаміки базових показників фінансової стійкості банків, що дає змогу оцінити ефективність антикризових заходів та стійкість банківської системи до зовнішніх шоків. До таких показників належать рівень капіталізації (у млрд грн), частка проблемних активів (NPL), коефіцієнт покриття ліквідності (LCR) та частка короткострокових зобов'язань (у %). Саме ці параметри найбільш чутливо реагують на системні кризи: фінансова криза 2007–2009 років, пандемія COVID-19 та введення воєнного стану в Україні. У графіку наведено зміну показників у банківському секторі України у 2022–2024 роках на основі узагальнених даних з публікацій НБУ, що відображають як негативні ефекти криз, так і адаптаційні можливості банківської системи (рис. 1).

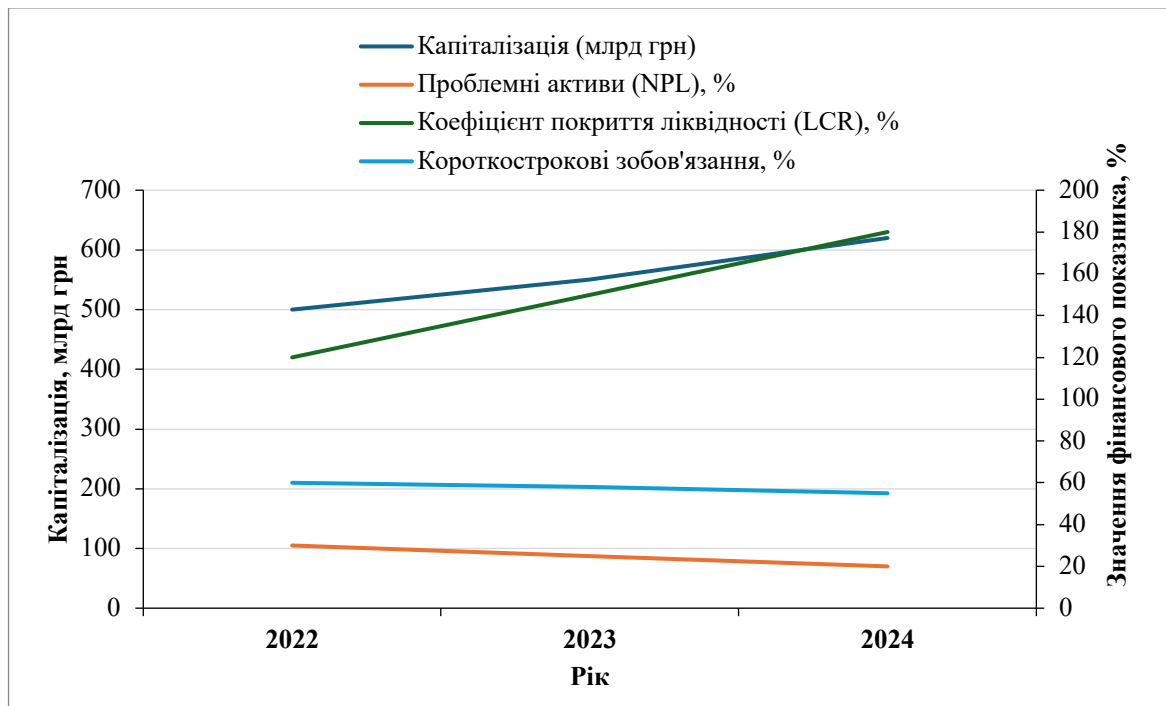

Рис. 1. Динаміка фінансових показників банків України (2022–2024 рр.)

Джерело: сформовано авторами на підставі [21]

У 2022 році спостерігалось суттєве зниження капіталізації банків через збитки та переоцінку активів, погіршення ліквідності на тлі відтоку депозитів, зростання частки проблемних активів унаслідок зниження платоспроможності позичальників. Структура зобов'язань змінилася — зросла частка короткострокових ресурсів. У 2023–2024 роках внаслідок політики НБУ та адаптаційних заходів банків відбулося поступове покращення основних показників, що свідчить про відновлення стійкості сектора.

У сучасному фінансовому середовищі, що характеризується високим рівнем нестабільності та непередбачуваними глобальними викликами, проблематика забезпечення стійкості банківських установ виходить за межі традиційного регуляторного контролю. Однією з основних проблем є обмежена здатність банків адаптуватися до нових типів ризиків, що не мають історичних аналогів і негнучкі до кількісного моделювання [9, р. 251]. Особливо небезпечними є геополітичні ризики, кіберризики, ризики, пов'язані

зі змінами клімату та системні соціально-економічні кризи (пандемії чи війни) [1]. Вони часто залишаються поза межами наявних моделей ризик-менеджменту, що суттєво ускладнює їхнє своєчасне виявлення і врахування при прийнятті рішень.

Ще однією проблемою є недосконалість сучасних практик стрес-тестування. Більшість поточних моделей орієнтовані на статичні сценарії з обмеженою кількістю параметрів і зазвичай не враховують багатокomпонентну природу сучасних шоків [13, р. 1191]. Вони здатні виявити вразливості лише за наявності лінійних залежностей, тоді як реальні фінансові потрясіння мають складну, динамічну та кумулятивну природу. Крім того, велика частина банків, особливо на ринках, що розвиваються, не має належного внутрішнього механізму антикризового реагування, охоплюючи системи раннього попередження, резервні операційні плани, кризові фінансові буфери та інтегровані комунікаційні протоколи. У багатьох випадках антикризові політики залишаються декларативними або надто загальними, що знижує ефективність практичного реагування на системні ризики.

З метою підвищення довгострокової стійкості банківських установ необхідно комплексно переосмислити практики фінансового нагляду, внутрішнього управління ризиками та стратегічного планування. У сфері нагляду доцільним є впровадження диференційованих вимог до стійкості банків залежно від їхнього системного значення, бізнес-моделі та профілю ризику. Це передбачає посилення функцій макропруденційного аналізу, поглиблення співпраці з іншими регуляторами, зокрема використання супервізорних технологій (SupTech) для моніторингу змін у режимі реального часу та автоматизованого виявлення відхилень у діяльності банків. Внутрішні системи управління ризиками мають бути переорієнтовані на прогностичну модель поведінки з використанням сценарного моделювання, аналізу нечітких даних і динамічного управління портфелями.

Крім того, стратегічна стійкість банків повинна ґрунтуватися на побудові міцних операційних моделей, що здатні не лише витримати стресові навантаження, а й адаптуватися до нових реальностей через диверсифікацію джерел прибутку, посилення цифрової інфраструктури та інвестування у компетенції персоналу. У цьому контексті важливим напрямом є розширення практики горизонтального стрес-тестування, що охоплює одночасний вплив декількох чинників, зокрема врахування екзогенного середовища на рівні національної та регіональної економіки. Таке інтегроване бачення сприяє формуванню стратегічного запасу стійкості не лише на рівні окремих банків, а й у масштабах усієї фінансової системи.

Висновки. Дослідження засвідчило, що глобальні фінансові кризи істотно змінюють структуру банківського сектора, зокрема впливають на бізнес-моделі, регуляторні практики, капіталізацію, ліквідність, якість активів і структуру зобов'язань. Встановлено, що наявні системи стрес-тестування та антикризового реагування є недостатньо ефективними для ідентифікації комплексних ризиків, що виникають унаслідок складних потрясінь. Основними проблемами залишаються обмежена адаптивність до нових типів ризиків, фрагментарність регуляторного середовища та відсутність інтегрованих систем раннього попередження.

У результаті сформульовано практичні рекомендації щодо впровадження супервізорних технологій (SupTech), сценарного та горизонтального стрес-тестування, зокрема диференційованих стандартів регуляторної стійкості залежно від системного значення банку. Наукова новизна полягає у виявленні взаємозв'язку між типом кризових явищ і трансформаціями банківської поведінки, а практична цінність — у формуванні адаптивних практик управління фінансовою стабільністю.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з побудовою інтегрального індексу стійкості банків, оцінкою ефективності цифрових

інструментів ризик-менеджменту та розробленням типових адаптивних моделей для тривалих фаз нестабільності.

Список використаних джерел

1. Березовик В. М., Свистун А. О., Хмеловський Т. Г. Вплив глобальних фінансових тенденцій на стабільність банківського сектору України. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. Вип. 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12700439>.
2. Балицька М., Ткаченко А. Досвід Національного банку України у забезпеченні стійкості банківської системи в умовах сучасних викликів. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 72. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-132>.
3. Данік Н., Татко А. Удосконалення механізму забезпечення фінансової стабільності банківської системи України. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2022. Вип. 1, № 5. Р. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20220105.01>.
4. Варцаба В. І. Оцінка фінансової стійкості банківської системи України та шляхи її зміцнення в умовах пандемії коронавірусу. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2021. Вип. 1, № 57. С. 107–113. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2021.1\(57\).107-113](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2021.1(57).107-113).
5. Дудукалова О., Матвієнко Г. Впровадження Базель III для збільшення стійкості банківської системи: особливості та нововведення. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-31>.
6. Шкуропадська Д. Стійкість банківського сектору України в умовах COVID-19. *Молодий вчений*. 2021. Вип. 5, №. 93. С. 152–158. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-5-93-29>.
7. Садура О. Б., Підгайна А. А. Фінансова стійкість банківської системи України в умовах війни. *Український журнал прикладної економіки та*

техніки. 2023. Вип. 8, №. 4. С. 24–29. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-4-3>.

8. Мостовенко Н., Чиж Н. Удосконалення системи антикризового управління у банківських установах. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-76>.

9. Kusi B. A., Forson J. A., Adu-Darko E., Agbloyor E. Global financial crisis, international capital requirement and bank financial stability: an international evidence. *Journal of Financial Regulation and Compliance*. 2023. Vol. 31, № 2. P. 237–258. DOI: <https://doi.org/10.1108/JFRC-04-2022-0057>.

10. Kim H., Batten J. A., Ryu D. Financial crisis, bank diversification, and financial stability: OECD countries. *International Review of Economics & Finance*. 2020. Vol. 65. P. 94–104. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2019.08.009>.

11. Elnahass M., Trinh V. Q., Li T. Global banking stability in the shadow of Covid-19 outbreak. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*. 2021. Vol. 72. Article ID: 101322. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.intfin.2021.101322>.

12. Ntarmah H., Kong Y., Kobina Gyan M. Banking system stability and economic sustainability: A panel data analysis of the effect of banking system stability on sustainability of some selected developing countries. *Quantitative Finance and Economics*. 2019. Vol. 3, № 4. P. 709–738. URL: <https://www.aimspress.com/aimspress-data/qfe/2019/4/PDF/QFE-03-04-709.pdf> (дата звернення: 13.04.2025).

13. Bischof J., Laux C., Leuz C. Accounting for financial stability: Bank disclosure and loss recognition in the financial crisis. *Journal of Financial Economics*. 2021. Vol. 141, № 3. P. 1188–1217. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2021.05.016>.

14. Sufi A., Taylor A. M. Financial crises: A survey. *Handbook of International Economics*. 2022. Vol. 6. P. 291–340. DOI: <https://doi.org/10.1016/bs.hesint.2022.02.012>.
15. 2024 for PrivatBank: new products for the customers and record corporate profit tax for the state. *ПриватБанк: вебсайт*. 2025. URL: <https://privatbank.ua/en/news/2025/2/11/2024-for-privatbank-new-products-for-the-customers-and-record-corporate-profit-tax-for-the-state> (дата звернення: 13.04.2025).
16. Management report. *Райфайзен Банк: вебсайт*. 2024. URL: <https://raiffeisen.ua/storage/files/raiffeisen-bank-consolidated-23fse-isa-with-signatures.pdf> (дата звернення: 13.04.2025).
17. У 2024 році уряд залучив від продажу ОВДП на аукціонах майже 640 млрд грн в еквіваленті, а загалом упродовж воєнного стану – майже 1 458 млрд грн в еквіваленті. Національний банк України: вебсайт. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/en/news/all/u-2024-rotsi-uryad-zaluchiv-vid-prodaju-ovdp-na-auktsionah-mayje-640-mlrd-grn-v-ekvivalenti-a-zagalom-uprodovj-voyennogo-stanu--mayje-1-458-mlrd-grn-v-ekvivalenti> (дата звернення: 13.04.2025).
18. Basel III: international regulatory framework for banks. Bank for International Settlements: вебсайт. URL: <https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm> (дата звернення: 13.04.2025).
19. Technological innovation in bank supervision: How SupTech disciplines bank risk-taking. VoxEU, CEPR: вебсайт. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/technological-innovation-bank-supervision-how-suptech-disciplines-bank-risk-taking> (дата звернення: 13.04.2025).
20. Стан фінансового сектору України та заходи НБУ з підтримки його безперебійного функціонування в умовах воєнного стану. Національний банк України: вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/stan-finansovogo>

sektoru-ukrayini-ta-zahodi-nbu-z-pidtrimki-yogo-bezperebiynogo-
funktsionuvannya-v-umovah-voyennogo-stanu (дата звернення: 13.04.2025)

21. Звіт про фінансову стабільність. Національний банк України:
вебсайт: вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/en/stability/report> (дата звернення:
13.04.2025).